

CRÒNICA

1. Activitats Mallorca, curs 2014-2015

La festa del Beat Ramon de 2014 va ser celebrada amb la conferència «Thomas Le Myésier e Ramon Llull. Le *Quaestiones Magistri Thomae Attrebatensis*», pronunciada per la Dra. Carla Compagno, investigadora del Raimundus Lullus Institut de Freiburg. Així mateix, el dia 27 de novembre de 2014 es va reunir la comissió internacional encarregada, sota l'empara del Bisbat de Mallorca, de l'organització del congrés commemoratiu del 7è centenari de la mort de Ramon Llull. La data fou aprofitada per a la celebració d'una reunió del Consell Acadèmic de la Maioricensis Schola Lullista per tractar els temes referits a l'organització interna de la institució i de la participació en la commemoració del centenari esmentat abans.

L'any 2015 es va iniciar amb la celebració de l'Aplec d'entitats culturals de l'Espai Comunicacional Ramon Llull, trobada que duia per títol «Llull a la llum dels ametllers» i que fou organitzada per la Fundació Baleària. L'acte destacat d'aquest aplec va ser la presentació de la *Vida de Mestre Ramon*, obra editada per Barcino, a cura d'Anthony Bonner. En feren la presentació el mateix curador, el director de la Fundació Carulla, Carles Duarte, i el coordinador de l'editorial Barcino, Joan Santanach. La presentació es va fer dia 24 de gener, a Randa.

Des de l'Ajuntament de Palma es va organitzar un cicle de conferències per preludiar els actes de commemoració de l'Any Llull. Des del mes de febrer fins al mes de juny, i a l'Acadèmia Mallorquina d'Estudis Històrics i Heràldics, varen intervenir Fernando Dominguez, José Higuera, Isabel San Sebastián, Pere Villalba i Maribel Ripoll.

Des de la Universitat de les Illes Balears, i en el marc de la Universitat Oberta per a Majors, s'organitzaren diferents conferències per fer un Ramon Llull assequible al públic general. En aquest sentit, Llorenç Valverde parlà sobre «Ramon Llull: màquines contra errors» i Maribel Ripoll tractà sobre

«Ramon Llull o la fascinació pel poder de la paraula». Ripoll també parlà sobre aquesta qüestió per als membres de l'Aplec Scout, a Can Alcover, seu de l'Obra Cultural Balear.

És destacable el fet que arran de la preparació dels actes de commemoració de l'Any *Llull* diferents mitjans de comunicació de les Illes Balears s'han interessat per la figura de Ramon Llull i han inclòs algun article, entrevista o documental dins la programació habitual. Així mateix, s'han presentat diferents iniciatives ben interessants que cal esperar que es consolidin al llarg de l'Any *Llull*, que s'iniciarà el dia 27 de novembre de 2015.

M. Ripoll

2. Attività del Centro Italiano di Lullismo (E. W. PLATZECK) 2014

Presso la Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani della Pontificia Università Antonianum è stato tenuto da Sara Muzzi, per l'a.a. 2014-2015, il Corso: *Introduzione a Raimondo Lullo*

Il giorno 12 gennaio 2015 è iniziato un ciclo di Lezioni pubbliche tenuto dal prof. Josep Perarnau. La prima è stata dedicata al tema *Raimondo Lullo e la conversione degli infedeli tra Occidente e Oriente*. L'incontro del 19 gennaio ha avuto come fulcro una sintesi dei sette secoli in cui l'ortodossia delle dottrine lulliane è stata messa in dubbio.

Il CIL ha partecipato il giorno 11 febbraio 2015 alla conferenza «Ramon Llull, un santo para la misión en el siglo XXI» tenuta da mons. Jordi Gayà, Direttore del Instituto Superior de Ciencias Religiosas de Mallorca, presso l'Ambasciata di Spagna presso la Santa Sede, alla presenza di S.Em. Rev.ma Arcivescovo di Siviglia, Card. Carlos Amigo Vallejo, del Vescovo di Maiorca, Sua Eccellenza Javier Salinas Viñals, del Presidente del Governo delle Baleari, José Ramón Bauzá, e dei membri della commissione accademica incaricati dell'organizzazione del VII centenario della morte di Raimondo Lullo.

Mercoledì 25 marzo 2015, ore 15,15: Incontro prof. M. José Martínez Gázquez (Università Autonoma di Barcellona), *Il Corano tra arabo e latino. Dal 1143, alle glosse, alle traduzioni scientifiche*.

Il CIL ha collaborato con il postulatore della causa di canonizzazione, Gabriel Ramis, per la composizione della *Positio* e insieme alla SSSMF e al Rettore dell'Antonianum, prof.ssa Mary Melone, ha inviato al Papa una lettera postulatoria affinché il beato Raimondo Lullo venga dichiarato dottore della Chiesa e sia iscritto nell'albo dei santi.

Partecipazione alla riunione a Maiorca della Commissione Accademica per l'apertura dell'Any Ramon Llull.

Il Senato accademico di sabato 14 marzo 2015, ha approvato la coedizione con l'*Officina di Studi Medievali* per la pubblicazione del volume a cura di Marta Romano e in ricordo del prof. Alessandro Musco, *Il Lullismo in Italia: itinerario storico-critico. Officina di Studi Medievali* (collana BOSM) - Ed. *Antonianum* (collana Medioevo - Centro Italiano di Lullismo).

Il giorno 15 maggio 2015, alle ore 15,30, si è svolto l'incontro annuale del Centro, presso la Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani. Mons. Jordi Gayà ha tenuto una relazione dedicata a *Raimondo Lullo tra Occidente e Oriente*.

È in corso di pubblicazione un fascicolo monografico della rivista *Antonianum* 2015 dedicato agli studi lulliani con articoli di:

Luca Demontis, «*Quomodo Terra Sancta recuperari potest*. Fidenzio da Padova, Raimondo Lullo e il "superamento" della crociata».

Romina De Vizio, «Francesco d'Assisi e Raimondo Lullo: continuità e differenze nel loro rapporto con l'Islam».

Bernard Forthomme, «La folie comme force réformatrice. Approche dialectique et romanesque selon Raymond Lulle».

Sara Muzzi

3. IX Jornades Acadèmiques Interdisciplinàries de l'Aula Lul·liana de Barcelona

Amb l'esclat de la primavera, investigadors, lectors i amants de Ramon Llull es van tornar a aplegar, per novè any consecutiu, en una cita obligada per a qualsevol lul·lista: l'Aula Lul·liana de Barcelona, unes jornades que són fruit de la col·laboració entre la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull, la Facultat de Teologia de Catalunya i la Universitat Autònoma de Barcelona.

Sota el títol «Cap al VII centenari de la mort de Ramon Llull», l'Aula Lul·liana va voler donar el tret de sortida de la commemoració d'aquesta data tan significativa per a la nostra cultura amb un format excepcional d'una única jornada, celebrada el dijous 14 de maig a la tarda a l'Edifici Carner de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona.

La conferència de la jornada, «Les morts de Ramon Llull», va anar a càrrec del doctor Josep E. Rubio, de la Universitat de València, i va versar sobre el

tractament de la mort que trobem en l'obra del beat: la *mors timenda*, que és la que aterreix l'ésser humà, i la *mors appetenda*, que és la que el fidel desitja perquè el portarà a la comunió amb l'Amat.

Després, el torn de paraula va ser per a Mn. Nadal Bernat, coordinador del Setè Centenari de la mort de Ramon Llull del Bisbat de Mallorca, i el Dr. Joan Santanach de la Universitat de Barcelona, comissari de l'Any Llull de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Es va anunciar que la Comissió Acadèmica que coordina la commemoració d'acord amb el Bisbat de Mallorca (formada per representants de quinze centres lul·lians d'arreu del món), té previst un ampli programa d'actes i iniciatives de difusió per aproximar a la nostra societat la complexitat, la singularitat i la riquesa de Ramon Llull i la seva obra: conferències, exposicions, homenatges literaris, música i arts escèniques, publicacions, ús dels mitjans de comunicació, creació de recursos digitals, celebracions religioses, etc. És molt important de remarcar que un dels objectius de la celebració del Setè Centenari de la mort de Llull és l'educació: es preveu que s'elaborin materials, i es facin xerrades i tallers per fer conèixer Llull i incentivar-ne la lectura als escolars.

Si la popularització del beat i de la seva obra és un objectiu fonamental en aquest Any Llull, l'avenç en els estudis acadèmics és una altra fita imprescindible per completar el panorama. Així, doncs, l'obertura del VII Centenari de la mort de Llull tindrà lloc a Palma de Mallorca els dies compresos entre el 24 i el 27 de novembre del 2015 amb un Congrés Acadèmic Internacional, i es clourà a la ciutat de Barcelona amb un acte anàleg que se celebrarà del 16 al 18 de novembre del 2016.

Al web que ha creat el Bisbat de Mallorca expressament per a l'ocasió (http://ramonllullsetcents.com/?page_id=455) i a la pàgina de l'Aula Lul·liana de Barcelona (<http://aulalulbcn.narpan.net/>), es podrà anar seguint amb detall la programació prevista per a aquest Any Llull.

4. Recordatori d'Antoni Maria Badia i Margarit (1920-2014)

Antoni Maria Badia i Margarit ha estat un dels lingüistes catalans més importants del segle xx i un protagonista destacat de la política cultural del país d'ençà de l'adveniment de la democràcia. Les seves publicacions lul·lianes són de referència pel que fa a la descripció de la llengua de l'obra romànica del beat. Va firmar, en efecte, amb Francesc de Borja Moll les pàgines dedicades a «La llengua de Ramon Llull» al segon volum de les *Obres Essencials* de l'Editorial Selecta del 1960, i va produir dos articles molt citats: «Notes

per a una caracterització lingüística dels manuscrits del *Libre de contemplació*. Contribució a l'estudi de la llengua de Ramon Llull», dins d'*Estudis Romànics* del 1962, i «Dialectismes baleàrics en Ramon Llull? Una qüestió de mètode», a la revista *Randa* de 1979. El 1998 va tornar a visitar el beat amb «L'expressió formal en Ramon Llull: unitat de llengua i diversitat de llenguatges», publicat en un volum monogràfic de la revista *Ars brevis*.

Badia es va formar com a romanista a la Universitat de Barcelona i va freqüentar els Estudis Universitaris Catalans de la clandestinitat. La seva tesi doctoral versava sobre gramàtica històrica, en la línia de Ramon Menéndez Pidal. Aquesta especialitat és un dels eixos de la dedicació acadèmica de Badia, autor d'un manual de gramàtica històrica catalana, repetidament reeditat. Després d'haver exercit com a catedràtic de llengua espanyola a la Universitat de Barcelona, el 1977 va poder accedir a una càtedra de llengua catalana, i entre 1978 i 1986 va ocupar el càrrec de rector de la seva Universitat. Badia es va interessar per totes les branques de la lingüística. Destaquen la seva dedicació a la dialectologia, la geografia lingüística, l'onomàstica i la toponímia, però també va ser un dels capdavaners de la sociolingüística catalana i va estimular la dedicació dels seus deixebles als nous corrents de la lingüística teòrica.

Badia gaudia d'un gran prestigi internacional, avalat per una bibliografia extensíssima, que li va valdre l'atorgament de diversos doctorats honoris causa. Va ser president de la Société de Linguistique Romane i de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. També va formar part de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Es va prodigar en activitats de promoció de la llengua catalana a dintre i a fora del país, tan poderoses com el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, del 1986. També va ser l'instigador d'associacions d'estudis de la catalanística, com l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, la North American Catalan Society o la Deutsch-Katalanische Gesellschaft. Des de l'Institut d'Estudis Catalans va relançar la revista *Estudis Romànics*. Els seus llibres més notables són: *La llengua dels barcelonins: resultats d'una enquesta sociològico-lingüística*, del 1969; la *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, del 1994, i l'edició crítica de les *Regles d'esquivar vocables grossers i pagesívols*, de 1999.

Badia serà recordat sobretot per la seva dedicació a la docència i a la formació de successives generacions d'investigadors, i també per la seva voluntat de servei a la llengua i al país; en són testimoni l'atorgament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el 2003, i de la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el 2012.

L. Badia

4. Charles Lohr, in memoriam (1926-2015)

El dia 21 de juny, tres dies abans de complir els noranta anys, Charles Lohr va morir a la residència de Murray Weigel Hall, annexa a la Fordham University a Nova York, la mateixa universitat on s'havia llicenciat l'any 1947. Lohr ha estat una figura senyera entre els medievalistes, i una de ben coneguda per als lul·listes. Es va doctorar l'any 1967 sota la direcció de Friedrich Stegmüller amb una tesi sobre *Raimundus Lullus' Compendium Logicae Algazelis. Quellen, Lehre und Stellung in der Geschichte der Logik*: una edició crítica del text llatí de l'obra, acompanyada d'una discussió de les seves fonts tant en la lògica d'Alatzell com en la de Pere Hispà. Des d'aquest moment es va quedar a Freiburg, com a membre –i dues vegades degà (1976-1978 i 1989-1990)– de la Facultat de Teologia de l'Albert-Ludwigs-Universität. Entre 1980 i 1990 hi fou director del Raimundus-Lullus-Institut i de la seva comesa d'editar les obres llatines del beat. La Lull DB té setanta quatre entrades sota el seu nom –articles, llibres i edicions–, entre les quals es podria destacar la seva edició a ROL XI de les sis primeres obres de l'etapa quaternària; la seva edició amb traducció alemanya de la *Logica nova* i amb una introducció de Vittorio Hösle, que va fer molt per escampar el coneixement del beat al món acadèmic alemany, i la seva edició, o millor dit reconstrucció, del *Breviculum*, feta en col·laboració amb Theodor Pindl-Büchel, on va intercalar textos de l'*Electorium*, de l'*Ars brevis* i de l'*Ars inventiva veritatis*, que hom pot deduir que hi havia als folis perduts. A més d'aquestes contribucions, caldria mencionar un nombre d'articles generals sobre Llull, o més específicament sobre la seva lògica i sobre la influència àrab en el seu pensament.

Però això només era un aspecte de la seva activitat intel·lectual; en el món de la història del pensament, Charles Lohr és més conegut pels repertoris que va publicar dels comentaristes d'Aristòtil, primer entre 1967 i 1974, d'autors medievals un una sèrie d'entregues a la revista *Traditio* (de la qual era un dels editors), i entre 1974 i 1982 una segona sèrie de comentaristes renaixentistes publicada a la *Renaissance Quarterly*.¹ Atès que la majoria d'aquests comentaris no havien estat mai publicats, Lohr va examinar les col·leccions de manuscrits de les principals biblioteques europees, identificant autors (només a la part medieval n'hi ha devers mil) i continguts, i localitzant la bibliografia rellevant. Amb aquest bagatge va escriure el capítol sobre «The medieval interpretation of Aristotle» per a *The Cambridge History of Later Medieval*

¹ Aquestes dues sèries han estat reunides i posades al dia, la primera amb els comentaristes medievals en dos toms publicats per SISMEL a Florència, i la segona amb els comentaristes renaixentistes en un tom publicat per Olshki (amb un segon tom d'*Index initiorum* – *Index finium* que val per a les dues sèries).

Philosophy, de 1982, i finalment un capítol magistral sobre «Metaphysics» a *The Cambridge History of Renaissance Philosophy*, de 1988.

La carrera de Charles Lohr, emperò, no va començar com a acadèmic ni com a medievalista. En llicenciar-se en clàssiques (grec i llatí) a Fordham, com que era el major de cinc fills, va entrar a treball en la companyia d'assegurances de son pare. Cinc anys més tard, però, va donar un tomb radical a la seva vida i va entrar a la Companyia de Jesús. Seguiren anys de formació i d'estudi: es va ordenar capellà l'any 1961 (a la mateixa Fordham University Church), i va rebre la llicenciatura de teologia l'any 1962. Durant el curs 1962-1963 va anar a Àustria per un curs de formació espiritual, i d'allà va anar a Freiburg, on va cursar (1963-1967) estudis de filosofia sota la direcció de Friedrich Stegmüller. En rebre el doctorat l'any 1967 va tornar per ensenyar teologia i història de la filosofia a Fordham durant tres anys. Finalment una beca Guggenheim li va permetre tornar a Freiburg l'any 1971 i ja no se'n va moure.

Els amics de Charles Lohr coneixen, però, un altre caire d'aquesta vida tan multifacètica: el de ciclista. Havia practicat aquest esport des de jove. L'any 1952 va competir per entrar en l'equip olímpic dels Estats Units, i va quedar quart d'una eliminatòria que només seleccionava els tres primers. Quan el tercer es va retirar, l'organització va reclamar Charles, però l'interessat ja havia emprès el viatge cap a Europa. El ciclisme va acompanyar Lohr tota la vida, i quan viatjava (a França, Anglaterra, Itàlia, Espanya, Marroc) normalment era com a ciclista. Alguns recorden que una vegada a Mallorca s'havia convocat un dinar a Sóller. Una part dels comensals s'hi va traslladar en cotxe des de Palma, però Charles va insistir a anar-hi en bicicleta –passant pel Coll; el túnel encara no existia. Va aparèixer al restaurant convingut com si res; això sí, tenia una set monumental.

A. Bonner i V. Tenge-Wolf

4. Recordatori de Joaquim Molas (1930-2015)

Joaquim Molas és una figura de referència en els estudis de literatura catalana contemporània, que ha destacat com a crític i dinamitzador cultural. Molas, que se sentia atret per la cultura d'àmbit popular per tradició familiar i afeccions juvenils, mai no es va desdir dels seus orígens. Es fa formar com a romanista a la Universitat de Barcelona, als Estudis Universitaris Catalans de la clandestinitat i a la Universitat de Liverpool, on va fer de lector d'espanyol. Els primers treballs de Molas versen sobre l'edat mitjana –la seva tesi doctoral

és una edició de l'obra del poeta del segle xv Lluís Icart–, amb una atenció especial a Ramon Llull. Una de les seves primeres publicacions és un article sobre «La poesia de Ramon Llull i l'amor cortès», molt lligat als paràmetres de la formació universitària rebuda. Molas va redactar també el capítol sobre Llull d'un breu manual d'història de la literatura catalana de l'Editorial Barcino, escrit a quatre mans amb Josep Romeu l'any 1961, i va tenir cura de la presència de Llull en dues antologies generals de la poesia catalana promogudes per ell mateix. Els volums de la col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Catalana», pensada als anys vuitanta del segle passat per posar a l'abast de totes les butxaques el bo i millor de la tradició literària local, contenen un *Blaquerna* i un *Llibre de Meravelles* dissenyats per Joaquim Molas. El segon porta un pròleg seu. Cal dir, doncs, que com a arquitecte de la canonització de la tradició literària catalana Molas va voler reservar sempre un lloc d'honor a Llull; però també es va interessar per la recepció literària del beat, com ho demostra un treball del 1992 titulat «Ramon Llull i la literatura contemporània».

De tota manera, la dimensió medievalista de Molas és anecdòtica, pràcticament un pecat de joventut, perquè la seva carrera acadèmica es va encarrilar justament amb la tasca ingent de recerca, classificació i estudi crítics de tota mena de materials impresos per a l'estudi de la literatura contemporània. Hi ha un abans i un després de Joaquim Molas, tant pel que fa al coneixement acadèmic dels moviments culturals dels segles xix i xx, com pel que fa a la valoració de l'obra dels principals escriptors. Molas va exercir un ampli mestratge d'ençà que l'any 1969 va obtenir la càtedra de Llengua i Literatura Catalanes a la nounada Universitat Autònoma de Barcelona. Hi va formar successives promocions d'estudiosos fins que el 1982 va passar a ocupar la càtedra del mateix títol a la Universitat de Barcelona. Els volums d'homenatge que se li van oferir en ocasió de la seva jubilació l'any 2000 mostren l'amplitud dels interessos dels seus deixebles. Molas va incidir en tots els sectors, però les seves preferències anaven pels orígens de la Renaixença, el Modernisme en tots els seus aspectes ideològics, literaris i artístics, i les Avantguardes. Jacint Verdaguer és un dels autors més estimats de Molas, que fa formar part de l'equip promotor de l'*Anuari Verdaguer*. Entre les iniciatives de dinamització cultural que es deuen a Molas destaca la col·lecció «Antologia catalana», dels anys setanta, la ja mencionada «Les Millors Obres de la Literatura Catalana», amb la seva bessona «Les Millors Obres de la Literatura Universal», i la fundació i direcció de la revista de crítica «Els Marges», que s'ha estat publicant des de l'any 1974. Són de consulta imprescindible els volums VII-XI de la *Història de la Literatura Catalana* de l'editorial Planeta, dirigits per Joaquim Molas, i el seu assaig de conjunt sobre l'*Avantguarda a Catalunya*. Molas, que

era membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, va rebre diversos guardons, el més notable dels quals és el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1998). Ha estat molt ben valorat el gest de Molas de confiar el seu arxiu i biblioteca particulars al Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, una institució descentralitzada que arrela en la saó de la tradició catalana renascuda al segle XIX.

L. Badia